

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

๑. อะไรเรียกว่า อักษร และนิคคหิต ฯ ในคำทั้ง ๓ นั้น คำไหนแปลว่า อย่างไร ฯ
๒. การลงอาคมในพยัญชนะสนธิและนิคคหิตสนธิ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ ยตฺรภูจฺจิตฺ, อหนฺทานิ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. จกฺขุ เป็นอะไรในนามศัพท์และลึงค์อะไร ฯ
 - ข. อุปาสิกา เมื่อแจกในอาลปนวิภคฺติ มีรูปเป็นอย่างไรบ้าง ฯ
 - ค. อายสฺมโต เป็นวิภคฺติอะไรได้บ้าง ฯ
 - ฆ. สฏฺฐิ, ปณฺณรสี เป็นสังขยาชนิดไหน ฯ
 - ง. ตทา, กุหิ แปลว่าอย่างไร สำเร็จมาจากอะไร ฯ
๔. ในอาชยาตจฺตฺวาจกไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ วาจกไหนลงปัจจัยอะไร ฯ จงแก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ในประโยคต่อไปนี้
 - ก. โสโก วา ภยํ วา เปมโต ชายนฺติ ฯ
 - ข. สา กุมาริกา โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺหิสฺสุ ฯ
๕. ต ปัจจัยในกิริยาภคฺตฺก ในที่เช่นไร ใช้บอกกตฺตฺวาจก ฯ ในที่เช่นไร ใช้บอกกัมมวาจก ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ สุขานฺนฺวณฺ (จวน), สุภานฺนฺปฺสฺสิ ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ
๖. กัมมธารยสมาสกับตปฺปฺริสสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ อญฺณณณิกฺกฺโต (บุรีโส), สวิญฺณณณกํ (ชน) เป็นสมาสอะไรบ้าง ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ
๗. วิภาคตฺหิตฺ มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปัจจัยเหล่านั้น นิยมใช้ประกอบกับศัพท์ชนิดไหน ฯ อุฏฺจานฺวา, โสสานิกกา (ภิกฺขุ) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตฺหิตฺไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. เสียงกิติ ตัวหนังสือกิติ เรียกว่า อักขระ ๑ อักขระที่เหลือจากสระ ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิต เป็นที่สุด เรียกว่า พยัญชนะ ๑ พยัญชนะ คือ อ เรียกว่า นิคคหิต ๑

ในคำทั้ง ๓ นั้น มีคำแปลอย่างนี้

อักขระ	แปลว่า	ไม่รู้จักลึ้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑
พยัญชนะ	แปลว่า	ทำเนื้อความให้ปรากฏ ๑
นิคคหิต	แปลว่า	กตสระ ๑

๒. มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ การลงอาคมในพยัญชนะสนธิ ถ้ามีสระอยู่เบื้องหลัง ลงพยัญชนะ อาคม ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ ได้บ้าง ตัวอย่าง

ย อาคม	ยธา-อิห์	เป็น ยถายิห์
ว อาคม	อุ-ทิกฺขติ	เป็น วุทิกฺขติ
ม อาคม	ครุ-เอสฺสติ	เป็น ครุเมสฺสติ
ท อาคม	อตฺต-อตฺโต	เป็น อตฺตทตฺโต
น อาคม	อิโต-อายติ	เป็น อิโตนายติ
ต อาคม	ตสฺมา-อิห	เป็น ตสฺมาติห
ร อาคม	สพฺภิ-เอว	เป็น สพฺภิเวว
ฬ อาคม	ฉ-อายตน	เป็น ฉฬายตน

ในลัทธินี้ถือว่า ลง ท อาคมก็ได้ ตัวอย่างเช่น สุ-อุชฺ เป็น สุหฺชฺ ส่วนการลงอาคมใน นิคคหิตสนธิ เมื่อสระกิติ พยัญชนะกิติ อยู่เบื้องหลัง ลงนิคคหิตอาคมได้บ้าง ตัวอย่างเช่น อว-สิโร เป็น อวฺสิโร เป็นต้น ๑

ยตุรฎฺจิติ เป็นสัณฺญูปยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ยตุร-จิติ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกัน ตามหลักแห่งการสังโยค คือ บรรดาพยัญชนะวรรคทั้งปวง พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้า พยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๕ ซ้อนหน้าพยัญชนะทุกตัวในวรรคของตนได้ เว้นพยัญชนะ คือ ง

ข้อหน้าพยัญชนะทั้ง ๔ ในวรรคของตนได้ แต่ข้อหน้าตัวเองไม่ได้ ในคำว่า ยตฺรฏฺฐิตฺตํ นี้ พยัญชนะที่ ๑ ข้อหน้าพยัญชนะที่ ๒ ต่อเป็น ยตฺรฏฺฐิตฺตํ ๑

อหฺนฺทานิ เป็นโลปสรรสนธและอาเทศนิกคหิตสนธิ ตัดเป็น อหฺ-อิทานิ เมื่อนิกคหิตอยู่หน้า ลปสรรเมื่อปลาย คือ อิ ที่ อิทานิ แล้วอาเทศนิกคหิต เป็น น ต่อเป็น อหฺนฺทานิ ๑

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

ก. จกฺขุ เป็นนามนาม และเป็นนปฺงสกลิงค์

ข. อุปาสิกา เมื่อแจกในอาลปนวิภัตติ มีรูปเป็นอย่างไร คือ เอกวจนะ เป็น อุปาสิเก พหุวจนะ เป็น อุปาสิกาโย อุปาสิกา ๑

ค. อายสฺมโต เป็นได้ ๒ วิภัตติ คือ ส จตฺตตีวิภัตติและณฺฏฐีวิภัตติ เอกวจนะ ๑

ฌ. สฏฺฐิ เป็นปกติสังขยา ปณฺณรสี เป็นปุรณสังขยา ๑

ง. ตทา แปลว่า ในกาลนั้น, เมื่อนั้น สำเร็จมาจาก ต คัพฺ + ทา ปัจจัย กฺที่ แปลว่า ใน- ไหน สำเร็จมาจาก ก็ คัพฺ + ทิ ปัจจัย แปลง ก็ เป็น กฺ ๑

๔. ในอาชยาตจัตวาจากได้ ๕ ๑ คือ กัตตฺวาจาก ๑ กัมมฺวาจาก ๑ ภาวฺวาจาก ๑ เหตุกัตตฺวาจาก ๑ เหตุกัมมฺวาจาก ๑ ๑ แต่ละวจากลงปัจจัยดังนี้ คือ กัตตฺวาจาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ฌ ญา ณา ณา โอ ฌ ฌย, กัมมฺวาจาก ลง ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย, ภาวฺวาจาก ลง ย ปัจจัย, เหตุกัตตฺวาจาก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ ฌ ฌย ฌาเป ฌาปย ตัวใดตัวหนึ่ง, เหตุกัมมฺวาจาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ฌาเป ด้วย ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย ๑

ได้แก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ดังนี้

ก. โสโก วา ภยํ วา เปมโต ชายติ ๑ หรือ

(โสโก จ ภยํ จ เปมโต ชายนฺติ) ๑

ข. สา กุมาริกา โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺฐิ ๑ หรือ

(ตา กุมาริกา โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺฐิสฺสุ ๑)

๕. ในที่ลงหลังกัมมชาตุ บอวกัตตฺวาจาก ตัวอย่าง มโต จิตฺตํ นิสินฺโน เป็นต้น ในที่ลงหลังสกัมมชาตุ บอวกัมมฺวาจาก ตัวอย่าง กโต หโต ทิฏฺฐโ จ เป็นต้น

สุขานฺนาวนํ (จानํ) ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป อธิกรณสาธนะ

ตั้งวิเคราะห์ว่า สุขํ อนุวติ เอตฺถาติ สุขานฺนาวนํ (จานํ) ๑

สุภานุปลีสี่ ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตรูป กัตตสาธนะ ลงในอรรถ แห่งตัลลีสละ
ตั้งวิเคราะห์ว่า สุภ อนุปลีสติ ลีเสนาติ สุภานุปลีสี่
หรือสมาสรูป ตัลลีสสาธนะ

ตั้งวิเคราะห์ว่า สุภ อนุปลีสติ ลีสมสชาติ สุภานุปลีสี่ ฯ

๖. ต่างกันอย่างนี้ คือ กัมมชารยสมาส มีวิภัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ทำน ย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ตัวอย่าง มหนฺโต ปุริโส = มหาปุริโส, ชตติยา กณฺเฎา = ชตติยกณฺเฎา, นีลํ อุปลํ = นีลุปปลํ เป็นต้น ฯ

ส่วนตปฺปฐมาส มีวิภัตติและวจนะ ไม่เสมอกัน ตัวอย่าง สุขํ ปตฺโต = สุขุปตฺโต, สลฺเลน วิหฺโต = สลฺลวิหฺโต, รณฺโณ ปฺตฺโต = ราชปฺตฺโต เป็นต้น ฯ

อณฺเฎาณิกฺโกโต (ปุริโส) เป็นตติยาตปฺปฐมาส มี น พุพพบท กัมมชารยสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

- น. พุพ. กัม. วิน ณาณํ อณฺเฎาณํ
- ต. ตปฺ. วิ. อณฺเฎาณน อิกฺโกโต อณฺเฎาณิกฺโกโต (ปุริโส) ฯ

สฺวิญญานกํ (ชนํ) เป็นสหพพพบท พหุพพิหิสมาส
ตั้งวิเคราะห์ว่า สห วิญญาณน ยํ วตฺตตีติ สฺวิญญานกํ (ชนํ) ฯ

๗. มี ๒ ตัว ฯ คือ ธา โส ฯ นิยมใช้ประกอบกับศัพท์ดังต่อไปนี้คือ ธา ปัจจัย นิยมใช้ประกอบกับ ศัพท์ที่เป็นปกตีสงขยา เช่น เอกธา ทูริธา ติธา เป็นต้น โส ปัจจัย นิยมใช้ประกอบกับศัพท์ที่เป็น นามนาม เช่น สุตฺโตโส พยญฺชนโส ปทฺโส เป็นต้น ฯ

อุฏฺฐานวา ลง วานฺตุ ปัจจัย ในตทฺสสฺสตีตฺตทฺธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า อุฏฺฐานํ อสฺส อตฺถีติ อุฏฺฐานวา ฯ

โสสานิกา (ภิกฺขุ) ลง ณีก ปัจจัย ในตฺรตฺยาหิตฺตทฺธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า สุสาเน วสนฺตีติ โสสานิกา (ภิกฺขุ) ฯ